

Didaktična načela

Kaj so načela?

- V slovarjih so pojasnjena kot izhodišča, vodila, osnovna pravila, smernice.
- V logičnem pogledu označujejo posplošitve nekih spoznanj in izkušenj, ki so veliko manj obvezujoča kot zakoni, a fleksibilnejša kot pravila.

Načela razumemo kot kriterije, napotila, smernice za ravnanje človeka v nekih bolj:

- subjektivnih (ideološka, politična, svetovno-nazorska, moralna, socialna) ali
- objektivnih okoliščinah (spoznavna, znanstvena).

Kaj so didaktična načela?

- So logične posplošitve učnih spoznanj in izkušenj.
- Z njimi se rada povezuje težnja po “teoriji pouka v malem”.

Značilnosti didaktičnih načel

- Niso nikakršni recepti učnega delovanja.
- Dajejo učno orientacijo, če so osmišljena in smiselno upoštevana.
- Razkrivajo logiko, vzroke, zakonitosti, nasprotja, razvoj, problemskost in druge vidike učnega procesa.

Didaktična načela in učitelj

- Učitelja kognitivno in motivacijsko angažirajo, vplivajo na njegovo inovacijsko in aplikativno ustvarjalnost.
- Spodbujajo ga k:
 - profesionalni razsodnosti,
 - odgovornemu ravnanju,
 - ustvarjalnosti pri pouku

Klasifikacije didaktičnih načel

- Poznamo več klasifikacij, ki so vse bolj ali manj enostranske: prilagajajo se lahko artikulaciji učnega procesa, delitvi na fundamentalna in usmerjajoča...

- Primernejša je klasifikacija, ki temelji na posameznih, z didaktiko povezanih interdisciplinarnih poudarkih; npr. na:
 - psihološkem (aktivnost, nazornost, postopnost, prilagojenost)
 - metodološkem (znanstvenost, sistematičnost, povezanost teorije s prakso)
 - sociološkem (vzgojnost, aktualnost, racionalnost)

Učna aktivnost

Kaj je aktivnost

- Zavestno in ciljno naravnano ravnanje človeka, ki je sestavljeno iz raznovrstnih psihofizičnih sestavin.
- Zavestna, ustvarjalna aktivnost je pogoj otrokovega splošnega razvoja.

Kaj je učna aktivnost

Učenčeva aktivnost je pogoj ne le njegove učne uspešnosti, temveč njegovega celovitega razvoja.

Zavedati se moramo, da se učne aktivnosti ne da izsiliti, temveč jo je potrebno nenehno vzdrževati.

Kaj vpliva na učenčevo aktivnost

Motivi:

- primarni
- sekundarni
- terciarni

Primarni motivi

- motiviranost je izraz učenčevih naravnih nagnjenj za aktivnost, razmišljanje, ustvarjanje, reševanje, oblikovanje,
- učenec je aktiven zato, ker ga nekaj zanima, torej iz nekega notranjega vzgiba, iz njegove vedoželjnosti.

Sekundarni motivi

- v ospredju je bolj moram kot želim ali hočem,
- sekundarnih motivov ne kaže ne podcenjevati, ne precenjevati. Nemalokrat se zgodi, da moram preide v hočem ali želim,
- pomembno vlogo ima nagrada, pohvala, kazen, graja.

Terciarni motivi

- ugodni učni pogoji
- prijetni socialni odnosi v skupini
- delovna klima itn.

Kdaj učenje in poučevanje najbolj uspeva?

- takrat, kadar je angažirana celotna učenčeva in učiteljeva osebnost (Blažič idr., 2003) in
- če so optimalno aktivirane vse njune temeljne psihofizične zmožnosti.

Gibalna aktivnost

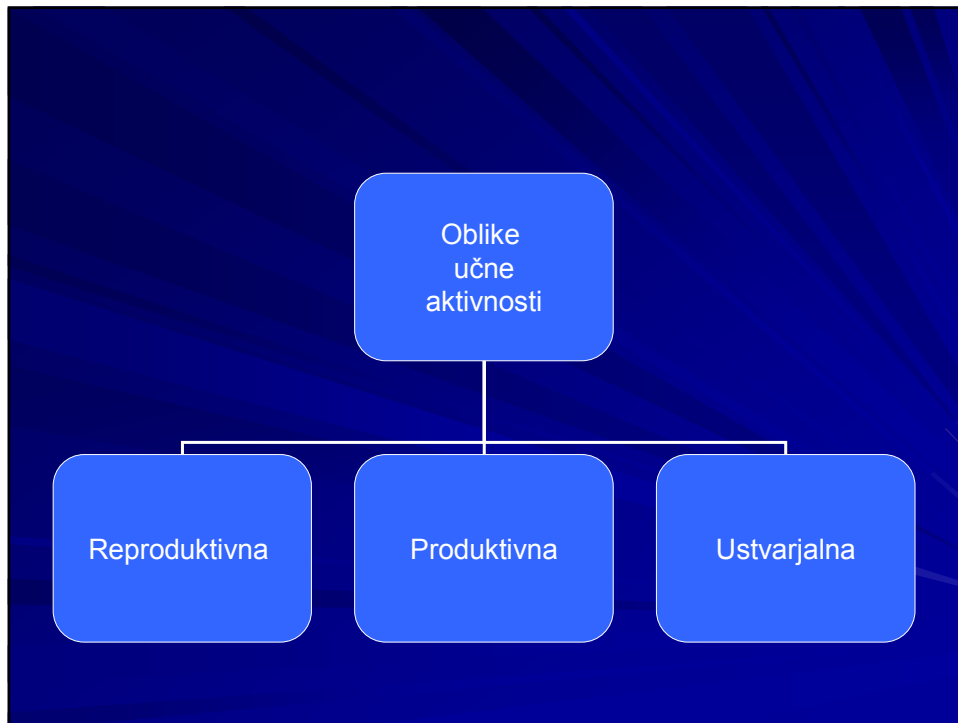
prisotna pri pisanju, likovnem pouku, športni vzgoji, tehničnem, laboratorijskem delu, na ekskurzijah, v različni manifestaciji telesnih gibov, pa tudi v izrazih telesne napetosti, pri neverbalni komunikaciji.

Čustveno doživljajska (afektivna) aktivnost

- čustveno odzivanje je človekova elementarna danost,
- pozorni moramo biti na izjemno subjektivnost,
- otrokova duševnost je najbolj sprejemljiva za tiste učne vtise in dejavnosti, ki so čustveno obarvani,
- za uspešno izvajanje pouka je potrebna ustrežna mera čustveno doživljajske podlage.

Intelektualna aktivnost

- označimo jo lahko kot sposobnost zavestnega učenja.

Reproduktivna učna aktivnost

- veže se na posredovanje informacij,
- kaže se v poslušanju, ponavljanju, branju,
- potrebna in smiselna v ustreznih situacijah, smiselno jo je kombinirati z drugimi aktivnostmi.

Produktivna učna aktivnost

- zahtevnejša, ker prehaja od elementarnega, analitičnega k sintetičnemu, celostnemu dojetju;
- Kaže se v :
 - postavljanju vprašanj
 - podčrtavanju
 - zapisovanju z lastnimi mislimi
 - praktičnem delu

Ustvarjalna učna aktivnost

- Nemirna, pogumna aktivnost, ki povezuje modrost, nadarjenost ter zavestno tveganje (B. Suchadolski).

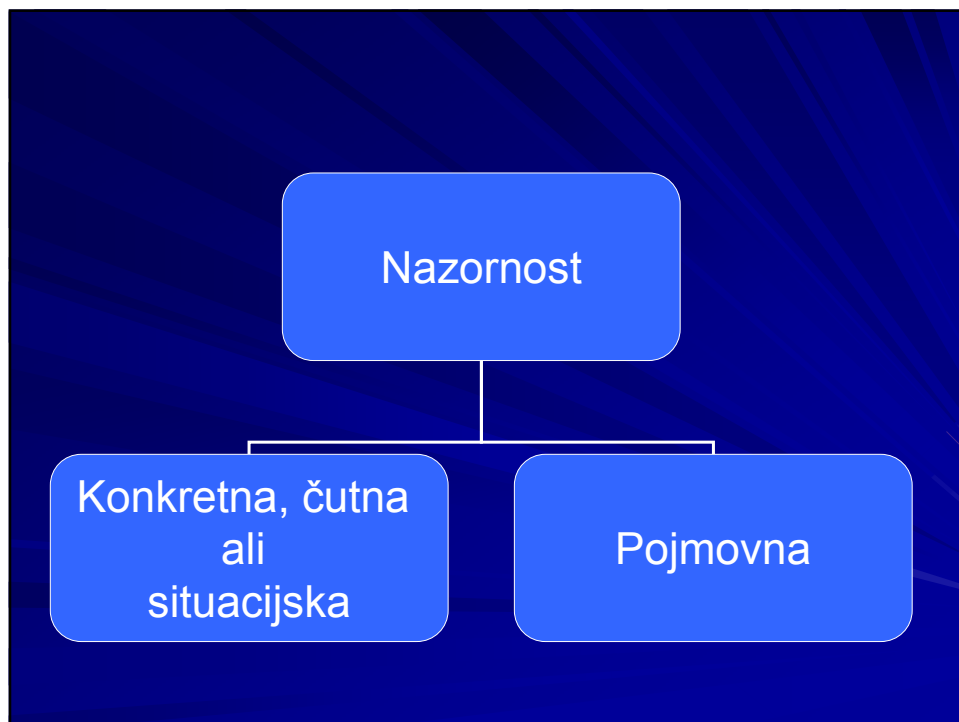
Kako razvijati učno aktivnost

- Ustrezno usposobljen in subtilen učitelj
- Pestro učno dogajanje
- Raba različnih učnih metod
- Kombiniranje učnih oblik
- Aktualna, zanimiva, življenjska vsebina
- Učna tehnologija

Enotnost učnokonkretnega
(nazornega) in abstraktnega
(pojmovnega)

Kaj je nazornost?

- Je didaktično sredstvo, s pomočjo katerega učenci lažje dojemajo in prodirajo v abstraktnejše bistvo učnih predmetov.

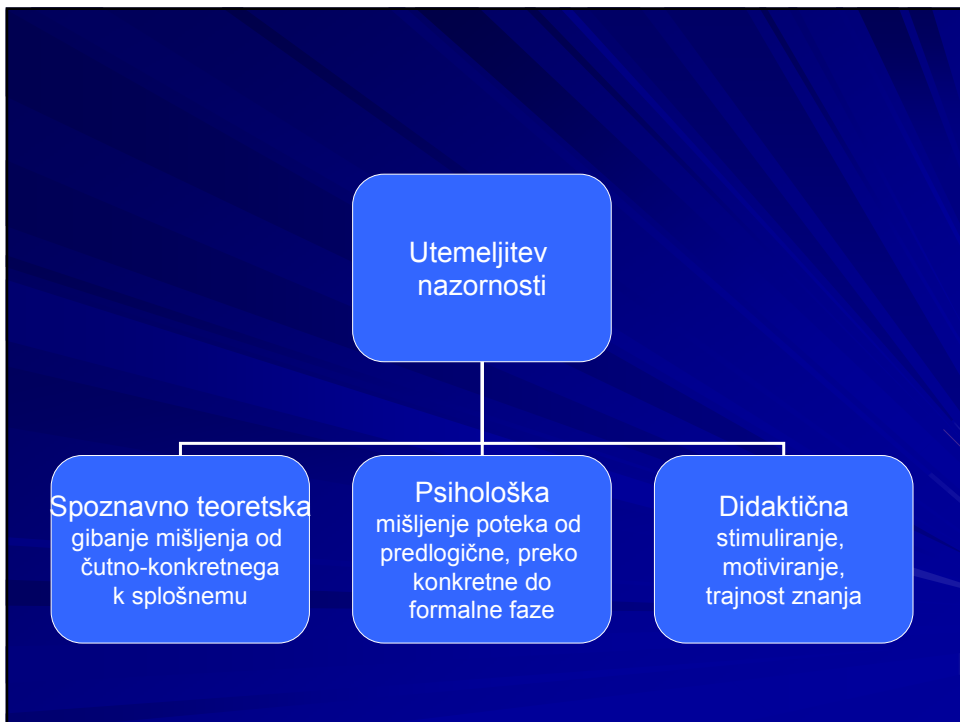
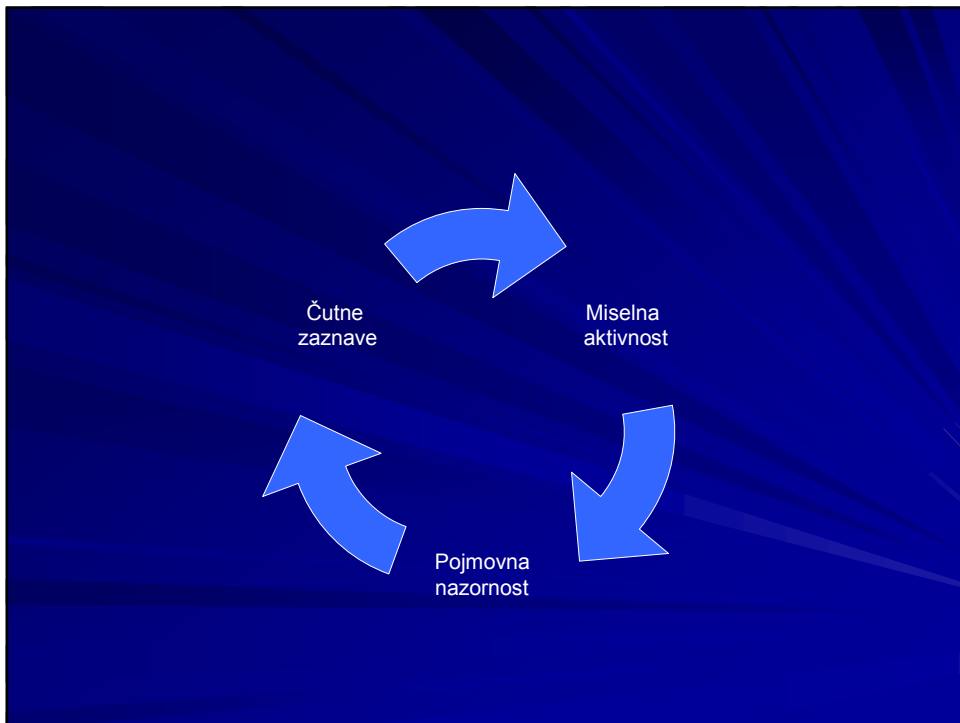

Značilnosti konkretne nazornosti

- Omogoča neposredni kontakt s stvarnostjo
- Posreduje gradivo spoznavanja
- Zagotavlja jasne in polne predstave
- Prispeva k poglobljenemu doživljanju učnega procesa
- Zlasti pomembna za mlajše učence

Značilnosti pojmovne nazornosti

- Pomeni celokupnost simbolno izraženih misli
- Prispeva k posplošitvam, k bistvu
- Vpliva na logično os

Vodila ponazarjanja

- Točnost, jasnost, bistvenost dejstev in zaznav
- Sprejemanje z vsemi zaznavnimi kanali
- Aktivnost učencev
- Opravičenost ponazarjanja
- Aktualna v vseh etapah učnega procesa
- Ekonomičnost
- Organizacijsko tehnična vodila

Stopnje človekovega odzivanja pri nazornosti

- Asimilacija: sprejemamo vtise in jih spominsko zadržimo
- Akomodacija: porušeno stanje
- Ekvilibracija: urejanje, uravnovešanje novo nastalega stanja

Strukturiranost in sistematičnost pouka

Kaj obsega načelo strukturiranosti in sistematičnosti pouka

- V literaturi ga najdemo pod različnimi imeni: npr. stvarno-logično ali stvarno-strukturno načelo
- Pojavlja se v povezavi s postopnostjo, načrtnostjo, znanstvenostjo pouka
- V sedanjem času kot samostojno načelo strukturiranja in elementariziranja pouka

Kaj obsega načelo strukturiranosti in sistematičnosti pouka

- Je tipično predvsem za učno vsebino
- Ker je strukturiranje in sistematiziranje nerazdružljivo povezano, je to načelo neposredna vez med znanostjo in šolo

Kaj pomeni strukturnost?

- Struktura pomeni zgradbo, ogrodje nekega predmeta ali pojava
- V znanosti je struktura običajno izražena v določeni pojmovni hierarhiji, ko se okrog logične osi ali "rdeče niti" smiselno razvrščajo in povezujejo tako zakonitosti in odnosi kot tudi posamezna dejstva

Kaj pomeni strukturnost?

- Strukturno razumevanje učne vsebine pravi, da celote ni mogoče razumeti, če ni jasna njena struktura.
- Za učenje ni značilno le odkrivanje struktur, temveč (pre)strukturiranje že obstoječih subjektivnih struktur znanja, kakor tudi odkrivanje, posploševanje (metaevalviranje).

Kaj je sistematičnost?

- Sistemiziranje pomeni namerno urejanje zgradbe in delov znanja
- Prispeva k temu, da postane znanje preglednejše in lažje razumljivo

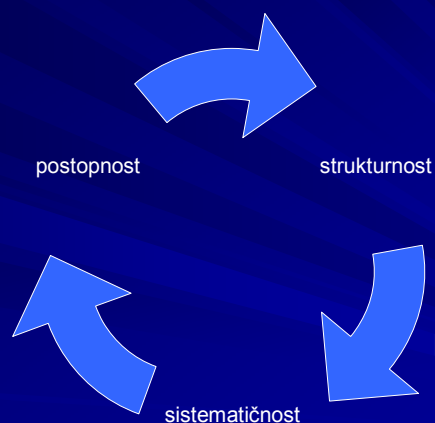
Nameni strukturiranja in sistemiziranja

- Poznavanje in razumevanje temeljnih pojmov, struktur
- Razvijanje intelektualnih sposobnosti, še posebej sistemiziranja, selekcioniranja
- Urejeno znanje je trdnejše in trajnejše,
- Podlaga za načrtno in sistematično ravnanje
- Prispevek k ekonomičnosti pouka

Kje se kaže strukturnost in sistematičnost pouka

- Sistematična urejenost učnih ciljev (ciljni vidik)
- Pregledna in logična urejenost učne vsebine (vsebinski vidik)
- Smiselno razvrščanje in postopnost učnih metod, oblik in postopkov učnega dela (didaktično-metodični vidik)

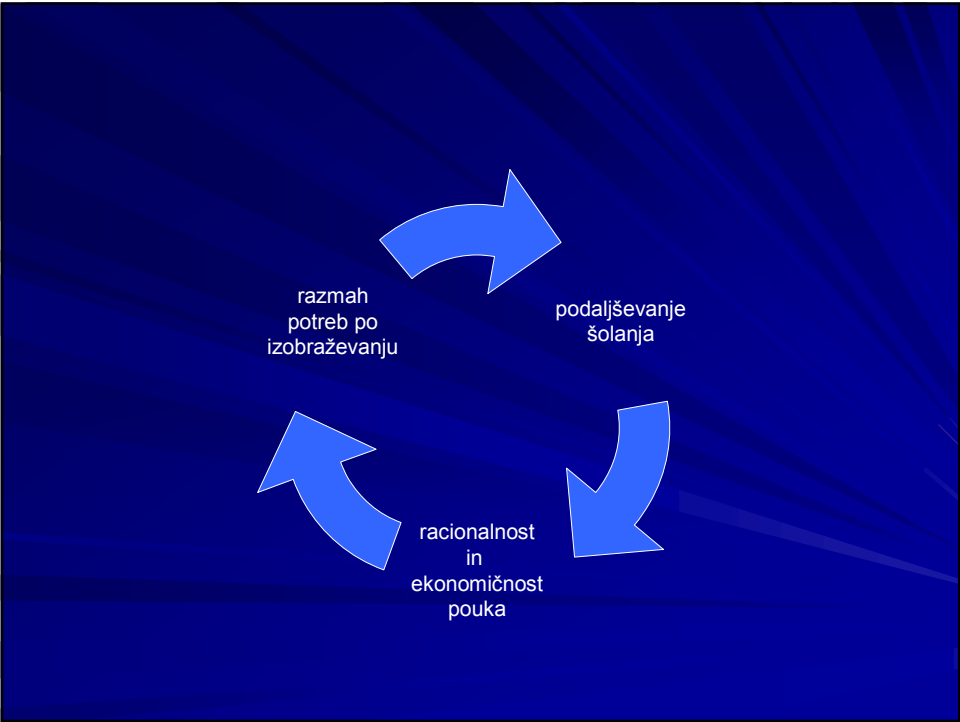
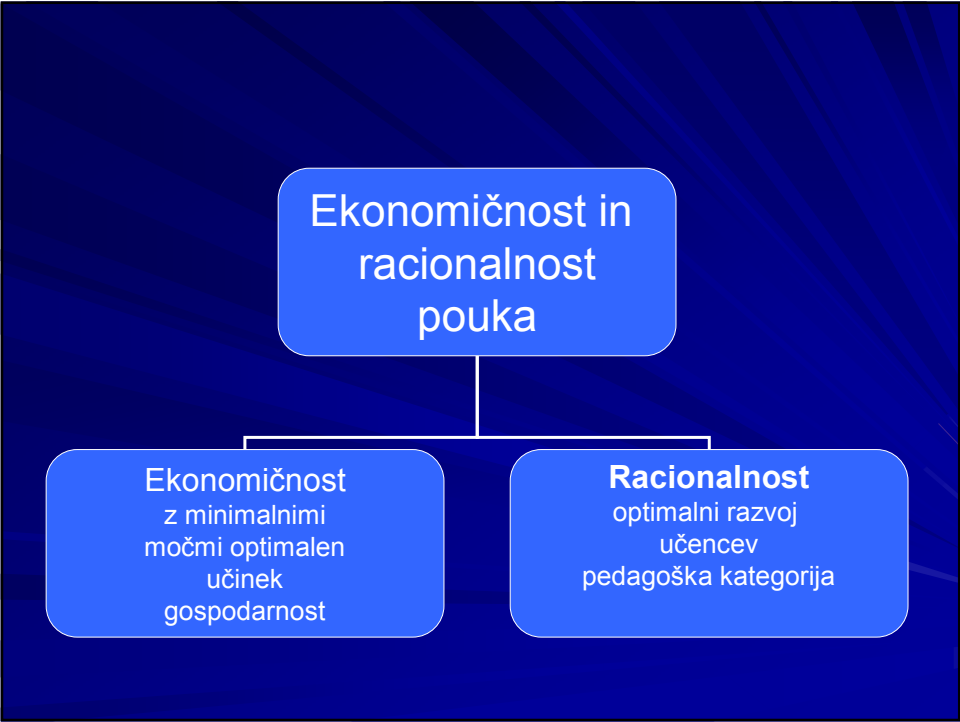
Postopnost kot pomembna značilnost strukturnosti in sistematičnosti

Diesterwegova pravila postopnosti in sedanji čas

- Od bližnjega k daljnemu
- Od konkretnega k splošnemu
- Od enostavnega k sestavljenemu
- Od lažjega k težjemu
- Od znanega k neznanemu

Ekonomičnost in racionalnost pouka

Pomembno opozorilo

- Šola ni proizvodni obrat
- Razlika med materialno proizvodnjo in učnim procesom
- V šoli ni "škarta"

Možnosti učne racionalnosti

- Ustrezno obsežni in racionalni učni načrti in učbeniki (eksemplarnost, izbirnost)
- Dobro pripravljene urniki in delovni načrti učiteljev
- Ustrezna artikulacija učnega dela
- Ustrezen izbor učnih metod, oblik in učne tehnologije
- Premišljena diferenciacija in individualizacija

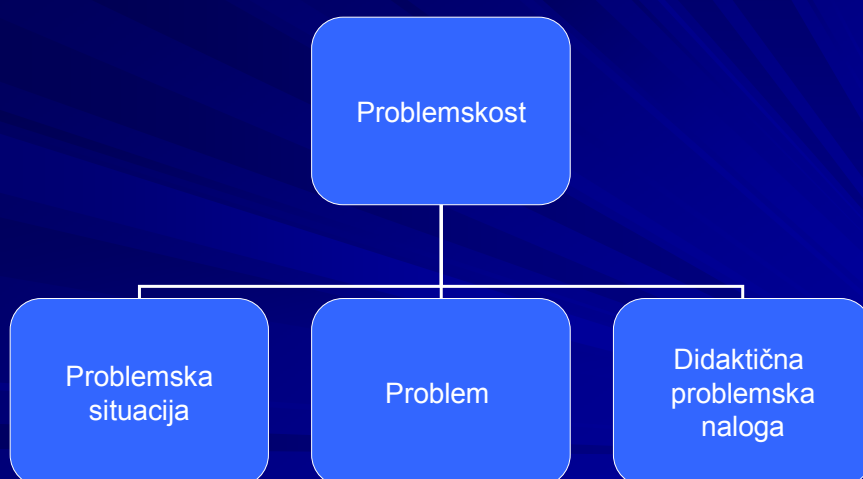
Predmet ekonomičnosti in racionalnosti

- Učni čas
- Učna sredstva
- Optimalno obremenjevanje učencev (pomembno trudenje, naprezanje, ne pregreto)
- Učna uspešnost

Problemskost pouka

Bistvo problemskosti

- Pomembna je kompleksnost, nerazvidnost, nasprotje, težavnost
- Različni izvori problemskosti: ontološki, gnoseološki, didaktični

Dejavniki problemskosti

- Razvijanje problemske senzitivnosti in sposobnosti
- Učna vsebina
- Učne metode in oblike dela

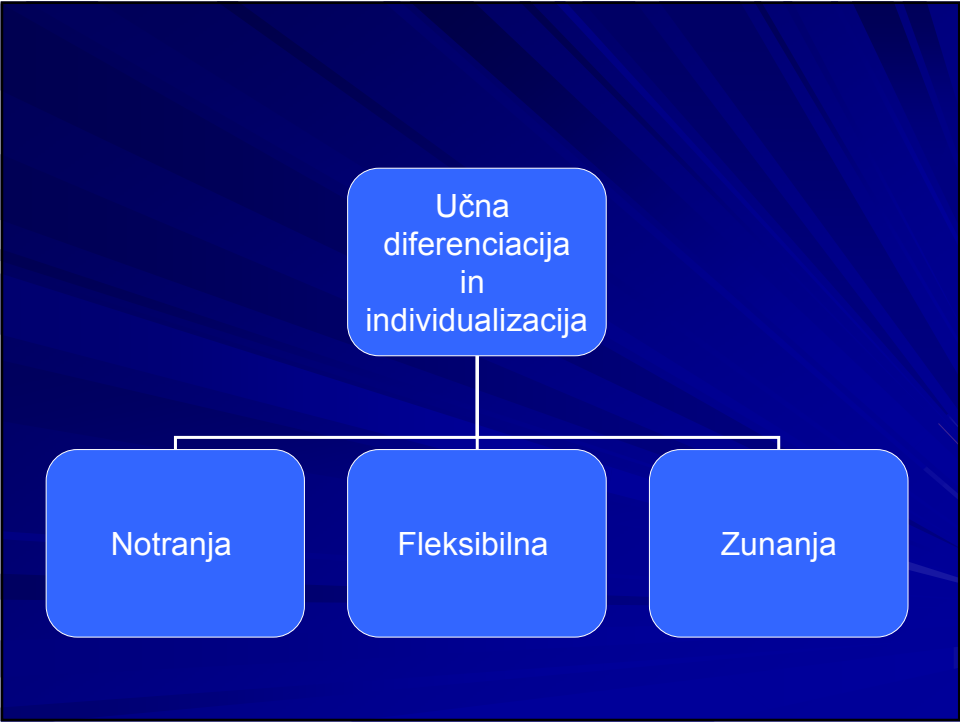
Učna diferenciacija in
individualizacija

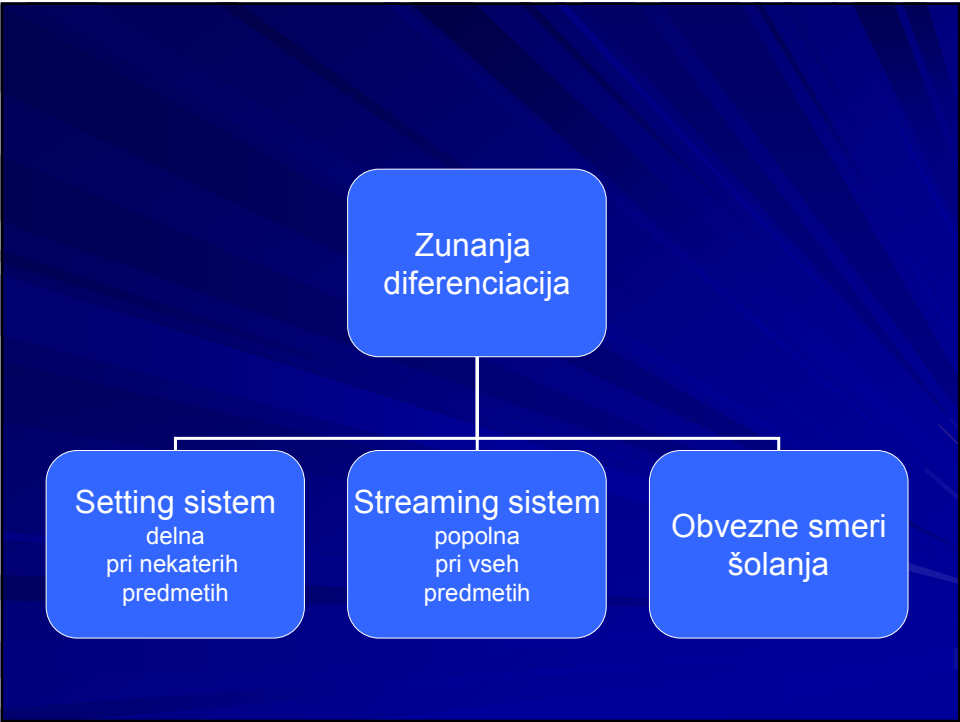
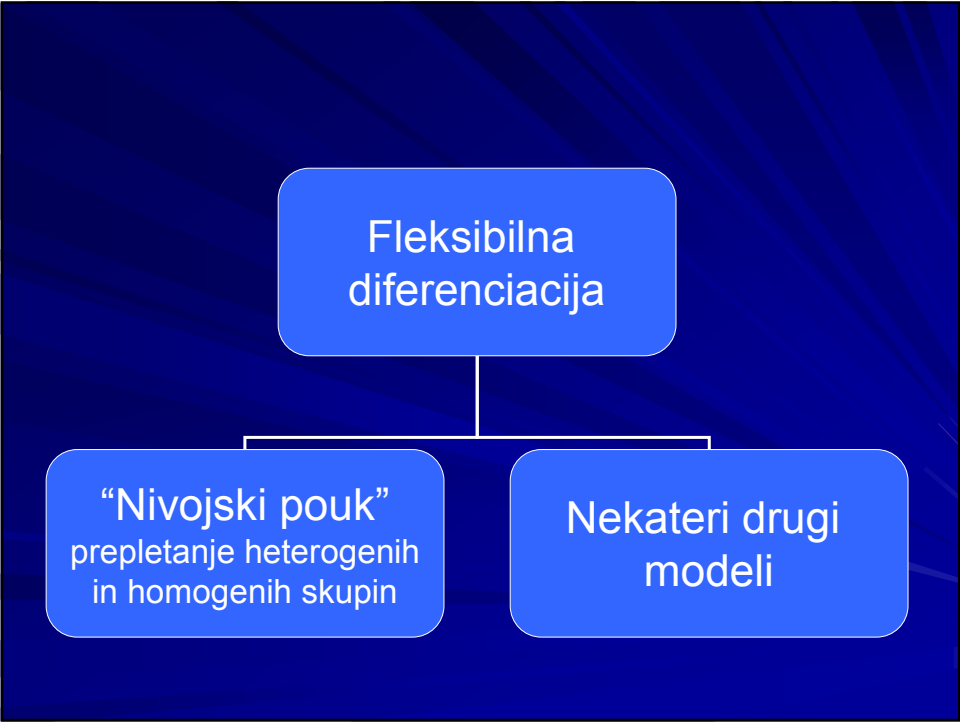
Kdaj potreba po učni diferenciaciji in individualizaciji

- Potreba po letu 1958
- Aktualna po letu 1990
- Veliko razprav o tem pojavu tudi v sedanjem času

Zakaj potreba po diferenciaciji

- Zahtevnost in abstraktnost učne vsebine
- Razlike med učenci (predvsem kognitivne)
- Želje, interesi učencev in staršev
- Učni tempo
- Pozitivna samopodoba

Življenjskost šole in pouka oz. povezanost teorije in prakse

Kaj vpliva na življenjskost pouka?

- Učna vsebina (odnos med tradicionalnim in sodobnim, ni vse tradicionalno neživljenjsko; tudi vse novo ni življenjsko)
- Didaktična organizacija pouka (kombinacija različnih učnih oblik in metod)
- Smiselna povezanost teorije in prakse